

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

**С. С. Ніколенко, доктор економічних наук;
О. В. Лозова, кандидат економічних наук**

Досить тривалий час у більшості країн світу головним індикатором підвищення добробуту населення науковці визнавали економічне зростання країни, але на сьогодні акценти змінилися і економічний розвиток не є гарантом високого рівня і якості життя населення. Саме тому в науковій літературі все частіше зустрічається термін «соціально-економічний розвиток», який поглиблює розуміння і взаємозалежність між економічною і соціальною складовою. А тому в Україні існує нагальна потреба в дослідженні вже існуючих соціально-економічних моделей і світових тенденцій соціально-економічного розвитку та підготовки сучасної концепції розбудови української держави як соціальної.

У вітчизняному науковому просторі питання побудови національної моделі соціально-економічного розвитку розглядалось досить часто, але й по сьогодні не знайдено єдиної думки щодо оптимальної моделі розвитку для української економіки.

У багатьох дослідженнях [1–4], в яких відображені різні моделі розвитку, відзначаються значні розбіжності між європейськими та не європейськими країнами у рівнях бюджетів і соціальних трансфертів. Країни Західної Європи через певні історичні причини тяжіють до соціально орієнтованої держави, тоді як США і Австралія – до більш ліберальної моделі соціально-економічного розвитку, яка виводить на передній план економічну ефективність. Проміжну позицію посідає у цьому відношенні Великобританія, модель соціально-економічної політики якої тяжіє до консервативно-корпоративної. В особливому положенні знаходиться Японія, яка пізніше за інші

країни стала на шлях сучасного економічного зростання.

Метою статті є визначення теоретико-методичних підходів до формування моделі соціально-економічного розвитку національної економіки України на довгострокову перспективу, що уможливило створення якісно нової моделі національної соціально орієнтованої ринкової економіки.

Наразі між економістами точаться суперечки щодо пошуку оптимальної моделі соціально-економічного розвитку України на довгострокову перспективу. Тому пріоритетними завданнями вітчизняної науки є дослідження існуючих соціально-економічних моделей і світових тенденцій соціально-економічного розвитку та підготовка сучасної концепції розбудови української соціально орієнтованої держави.

В основу сучасної соціально-економічної стратегії будь-якої розвинутої національної економіки покладено такі пріоритети:

- економічне зростання – забезпечення росту виробництва та підвищення якості товарів, тобто поліпшення життєвого рівня народу;
- повна зайнятість – надання адекватної роботи всьому економічно активному населенню;
- економічна ефективність – максимальний результат за обмежених ресурсів;
- економічна свобода виробників і споживачів і стабільний рівень цін;
- справедливий розподіл прибутків, мусить відновити належну вартість праці й покінчити з динамікою «дешевої робочої сили», оскільки це шлях до деградації;

- економічна забезпеченість існування непрацездатних членів суспільства [5].

Втілення ідеї побудови соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні безпосередньо залежить від функціонування інститутів правової держави. Оскільки ефективність побудови ринкової економіки та її соціальне спрямування передбачає і наявність правової, тому необхідно враховувати правовий аспект при виборі моделі соціально-економічного розвитку держави. Крім того, потрібно враховувати економічну ситуацію, яка склалася в країні, прогнозні дані в майбутній перспективі, особливості підприємницького сектора та здійснення соціальної політики державою.

Перш ніж запропонувати впровадження в національну економіку модель соціально-економічного розвитку, розглянемо можливість їх існування для України.

Корпоративну модель, яка представлена в Німеччині та Японії, неможливо впровадити у вітчизняній економіці з декількох причин: по-перше, в Україні відсутній реальний механізм корпоративної моделі, в основі якої закладено трипартизм: роботодавець – профспілка – робітник. Оскільки держава в ролі основного роботодавця не гарантує робітникам працевлаштування за спеціальністю і це підтверджується даними про безробіття на сьогоднішній день та прогнозні оцінки про ріст цього вкрай негативного явища й надалі. Профспілкова ланка в Україні, на нашу думку, так і не змогла стати ефективним інструментом захисту інтересів робітників. По-друге, корпорації в Україні належать промислово-економічним групам, які в переважній більшості відстоюють власні меркантильні інтереси, крім того, це призводить до монополізму і ще більшої корупції у країні. За таких умов соціальні конфлікти між населенням і державою лише посилюватимуться. Отже, впровадження корпоративної моделі соціально-економічного розвитку в Україні не лише не вирішить більшості соціальних і економічних проблем у державі, а й призведе до ще більшого дисбалансу між бідними та багатими і не забезпечить соціальної справедливості в суспільстві.

Втілення солідарної моделі теж є досить проблематичною для України. По-перше, зна-

чний дефіцит державного бюджету і його постійне збільшення не може виконувати функцію фінансової основи солідарної моделі. По-друге, в національній економіці існує порушення основного з принципів взаємної відповідальності особи й держави, оскільки перша – не готова брати на себе додаткові фінансові зобов'язання, що пояснюється ментальністю та відсутністю соціального капіталу, а друга, – беручи на себе відповідальність за забезпечення соціальної справедливості та захисту, не виконує цієї ролі, оскільки державні гарантії не забезпечують гідного існування людини. Таким чином, на нашу думку, солідарна модель соціально-економічного розвитку не може бути реалізована в Україні через відсутність стабільної фінансової основи і взаємної відповідальності між державою і особою.

Шведська модель «держави загального добробуту», яку більшість провідних науковців рекомендують Україні, ґрунтується не на ліквідації приватної власності та радикальній зміні способу виробництва, а на здійсненні державної функції перерозподілу національного доходу відповідно до пріоритетів суспільних потреб із метою досягнення більшої соціальної рівності та більшої соціальної справедливості [6, с. 48]. Державні видатки на соціальні потреби у Швеції досить істотні. Чимало дослідників вважали шведську модель соціальної політики винятковою за своєю ефективністю. Програмам соціального забезпечення притаманна всебічність і спрямованість на добробут усіх груп суспільства незалежно від доходів. Було зроблено спроби вирівнювати доходи за допомогою заходів соціального страхування, що фінансуються з податків, а також власне через структуру податків на доходи. Однак негативним є те, що податки у Швеції становлять 52,5 % ВВП. Більшість програм соціального забезпечення фінансується поза державним бюджетом Швеції безпосередньо із загальних податкових надходжень. Перерозподіл доходів у Швеції має низку форм [6, с. 100]:

- допомога родинам із дітьми у вигляді регулярних виплат готівкою. Це засіб перерозподілу доходів, щоб допомогти тій частині населення країни, яка виховує дітей. Виплачувати

можуть однакову суму на дитину або суму, що прогресивно зростає з кожною дитиною;

- пенсії за віком є двох видів: основна пенсія, що призначається усім шведам, і додаткова, що виплачується кожному шведові, який має трудовий дохід від праці за наймом у сумі, вищій від базової суми, що підлягає податкові на соціальне страхування. Середній розмір основної пенсії 1990 р. становила 3856 дол., а додаткової – 1189 дол. США;

- державним страхуванням здоров'я забезпечені всі шведи. Воно включає оплачувану сімейну відпустку до 30 днів із відшкодуванням у розмірі від 25 до 100 % основної платні. Допомогу на випадок хвороби призначають тим, хто хворіє і не може працювати;

- допомога з безробіття виплачується упродовж 300 днів для працівників молодших від 55 років і 450 днів для осіб 55 років і старших. Допомога становить 90 % щоденної платні працівника, але не більш ніж 73,8 дол. на день. Насамкінець, уряд виплачує гарантований заробіток працівникам фірм-банкрутів [7, с. 75–76].

Зрозуміло, що на таку розгалужену систему соціального страхування потрібні значні видатки. З усіх видатків на соціальне обслуговування у Швеції 20 % надходить від шведського уряду, 33 % – від округів і муніципалітетів і 35 – від інвестиційних прибутків пенсійних фондів [7, с. 102].

Модель соціального захисту населення сьогодні в Україні все більше наближається до ліберальної – вона здебільшого обмежується програмами підтримки вразливих і нужденних верств населення, а освіта, охорона здоров'я та соціальний захист для інших верств населення є приватизованими. Проте щоб її запровадити необхідні певні економічні передумови, розвинений ринок, етапність втілення та превентивні заходи для забезпечення мінімального життєвого стандарту. Фактично сьогодні в Україні умови соціально-економічного розвитку не відповідають зазначеним вимогам і запроваджувати цю модель соціального захисту неможливо та й недоцільно, оскільки внаслідок цього постраждають у першу чергу сім'ї з дітьми, які мають найвищий ризик бідності. Нагальним питанням є зміна пріоритетів у со-

ціальній політиці, оскільки за умов скорочення обсягів фінансування необхідно буде точно визначити суспільні верстви, які дійсно потребують допомоги.

Будь-який ринок функціонує на основі принципу взаємодій попиту та пропозиції. В цьому випадку попит представлено купівельною спроможністю громадян, а пропозицію – високоякісними товарами та послугами. Порушення рівноваги між попитом і пропозицією призводить до дисбалансу та зниження соціально-економічного розвитку країни.

За умови глобалізації та відкритості зовнішніх кордонів ліберальна економіка забезпечує лише один фактор ринку – насичення товарами. Наскільки вони будуть якісними, залежить саме від умілої та продуманої економічної політики держави. Другий фактор, купівельна спроможність громадян, з'являється за десятки років.

В Україні можлива побудова ліберальної моделі соціально-економічного розвитку лише за умови функціонування інститутів правової держави. У світі є величезна кількість соціальних ринкових економік, що є прикладом успішної побудови соціальної економіки. Та це зовсім не означає, що країни, які ще не створили свою модель соціально-економічного розвитку, повинні в усьому наслідувати досвід цих держав.

Соціально орієнтовані ринкові економіки в різних країнах досить суттєво відрізняються одна від одної. Загальними є до певної міри головні елементи її побудови, а все інше визначається національними, історичними, природними, ментальними, соціальними, економічними, психологічними та іншими особливостями кожної із країн.

Проаналізувавши найбільш поширені та успішні, існуючі моделі державної політики у соціально-економічній сферах, ми прийшли до висновку, що на їх формування значно впливала низка факторів інституціонального характеру, які кінцем кінцем і визначили відповідні розбіжності. Серед таких факторів є стан суспільної свідомості, культура, релігія, пануючі моральні настанови та цінності, залежно від яких склалися певні традиції у вирішенні соціальних проблем. Провідного значення в

цьому відношенні набуває розвиненість інститутів громадянського суспільства, посередництвом яких здійснюється вплив на формування основних засад економічної політики.

Слід зазначити, що, враховуючи стан зовнішніх і внутрішніх чинників і специфіку вітчизняної економіки, неможливо в Україні впровадити жодну з наявних моделей соціально-економічного розвитку у «чистому» вигляді, оскільки вони відображають історичний досвід, традиції та менталітет інших народів і національних економік. Отже, виникає необхідність сформуванню власної соціально-економічної моделі, детермінантами якої мають бути демократія, свобода, ринкове господарство, соціальна справедливість, а також інші соціально-економічні та суспільно-політичні відносини. Проте було б досить нерозумно не скористатися досвідом найбільш розвинутих та успішних країн світу, тому слід дослідити найбільші здобутки цивілізації і все-таки адаптувати їх у нашу економіку.

Розробляючи власну модель, необхідно чітко оцінити реальний соціально-економічний стан, спрогнозувати проблеми на майбутню перспективу та накреслити конкретні завдання за пріоритетністю вирішення соціально-економічних проблем. Також врахувати, що період перебудови спровокував масштабні системні кризи – економічну, соціальні, ідеологічну, моральну та психологічну. Наслідком цих криз стало духовне розчарування та спровокувало атмосферу безвиході у більшості населення країни. Унаслідок цього виникла апатія як до економічного, політичного та соціального життя країни. Тому, ми вважаємо, що наступні перебудови в нашій країні мають бути зосереджені саме на відновленні та покращенні добробуту населення, відновлення їх довіри до держави в цілому, до банківської системи, до правосуддя і т. д.

Адже в центрі соціально орієнтованої держави з ринковою економікою є саме людина з її потребами на певному історичному проміжку часу. Тому, якщо в центрі моделі соціально-економічного розвитку помістити людину з її потребами, гідним рівнем та якістю життя духовний і матеріальний розвиток особистості, то всі інші елементи цієї моделі економічні,

політичні та ідеологічні розташуються належним чином відповідно до ринкових умов. В основі соціальної держави має бути реальна, а не формальна демократія, справедливий розподіл національного багатства.

Соціально орієнтоване і справедливе суспільство – це суспільство, яке базується на принципах соціально відповідальної держави. Це означає, що все населення країни має рівні права вільного доступу до суспільних благ і загальнонаціональних ресурсів, мають право на приватну власність, на одержання доходів відповідно до результатів своєї діяльності, на підприємницьку діяльність.

На нашу думку, втрата курсу побудови соціальної держави в Україні відбулася за часів приватизації, яка мала номенклатурний і олігархічний характер, і фактично була доступна невеликій кількості «чиновників», які за нетривалий період часу стали найбагатшими людьми країни. Тобто відбулось одномоментне розшарування суспільства на багатих і бідних. Оскільки саме в період приватизації, на нашу думку, і повинен був створитися основний прошарок населення «середній клас», який є, з досвіду усіх без винятку успішних соціальних держав, найбільш продуктивною силою в суспільстві, а також найбільш впливовою політичною та соціальною силою. Тому без створення середнього класу в Україні неможливо побудувати соціальну відповідальну державу.

У класичному варіанті держава повинна гарантувати існування всіх форм власності – приватної, державної і колективної (в Україні тільки приватної та державної). Але для побудови соціальної держави пріоритетними, ми вважаємо, має стати приватна власність, а саме малий і середній бізнес, який закладе основу середнього класу.

Національною особливістю бідності є те, що нужденною може стати не тільки особа з фізичними чи психічними вадами, які не можуть працювати і потребують державної допомоги, а й представники досить шанованих у суспільстві професій (лікарі, шахтарі, вчителі, науковці, військовослужбовці, державні службовці та ін.), які отримують заробітну плату, але не можуть задовольнити навіть мінімаль-

них своїх потреб. Та саме ці категорії людей і мали б стати представником середнього класу.

У табл. 1 представлено особливості побудови національної моделі соціально-еконо-

мічного розвитку України, досліджено та узагальнено передумови її формування, наслідки соціально-економічного розвитку країни в період трансформації економіки.

Таблиця 1

Передумови формування національної моделі соціально-економічного розвитку

Передумови формування національної моделі соціально-економічного розвитку на довгострокову перспективу	
<i>Загальні (спільні) для всіх посттрансформаційних економік</i>	<i>Специфічні для вітчизняної економіки</i>
Ліквідація планово-адміністративної системи господарювання	Несвоєчасність проведення економічних реформ
Структурна перебудова економіки країни	Переважно ресурсовитратний характер виробництва
Відсутність досвіду проведення соціально-економічних реформ	Значна корупція та використання адміністративного ресурсу у власних цілях
Приватизація державного майна	Низький рівень стандартизації та сертифікації товарів і послуг
Лібералізація цін та інфляційні процеси в країні	Значний дефіцит бюджету
Недостатність коштів для реалізації трансформацій у державі	Нераціональне витрачання коштів для структурної перебудови економіки
Руйнування міждержавних і техніко-виробничих зв'язків	Значні зовнішні запозичення для фінансування економічних реформ
Нерозвиненість фінансово-банківської системи	Нестабільність політичного становища
	Відсутність соціально-економічного курсу країни
	Особливості менталітету та стереотипу нації
Наслідки соціально-економічного розвитку країни в період трансформації економіки	
<i>Економічні</i>	<i>Соціальні</i>
Зниження конкурентоспроможності країни	Неефективні соціальні програми
Ефективна інвестиційна політика	Низький рівень і якість життя населення
Відсутність своєчасних протекціоністських заходів	Невідповідність змін між рівнями продуктивності та оплати праці
Високий рівень неофіційної економіки	Зростання рівня безробіття
Нерозвиненість фондового ринку та ін.	Відтік людського капіталу за кордон

Національна стратегія побудови моделі соціально-економічного розвитку в процесі своєї реалізації має складатися з двох етапів, які пов'язані з реальним станом економіки, з наявними соціально-економічними проблемами та майбутнім соціально-економічним зростанням.

Перший етап умовно можна назвати «антикризовим», або «санаційним», у ході якого слід розв'язати найбільш гострі проблеми, адже без цього неможливий подальший позитивний розвиток країни загалом (подолання масової бідності, створення середнього класу, створення нових робочих місць, реформування пенсійного забезпечення та вдала міграційна політика).

Політика зі зниження масштабів бідності, яка проводиться в Україні, є показовою

ілюстрацією не комплексних зусиль щодо розв'язання проблеми. Визнаючи рівень бідності на основі прожиткового мінімуму, уряд пов'язує зниження масштабів бідності лише з підвищенням мінімального рівня оплати праці, заробітної плати в бюджетній сфері, пенсій та іншої допомоги. Проте аналіз на рівні різних дохідних груп показує, що навіть радикальне підвищення мінімального рівня оплати праці не зможе призвести до істотних зрушень щодо зниження бідності та надлишкової нерівності [8].

Україна має величезні земельні ресурси, корисні копали та інші природні багатства, та якщо з їх використанням можна почекати, то людський ресурс держава повинна використовувати повністю, тому «політика зайнятості»

та «політика доходів» є найпріоритетнішими на першому етапі побудови соціальної держави в Україні.

На другому етапі, який умовно можна назвати «побудова соціально відповідальної держави», має стати покращення рівня та якості життя населення та конкурентоздатність нашої країни в порівнянні з високорозвинутими країнами.

На третьому етапі на основі соціально орієнтованої ринкової економіки має сформуватися власна національна модель соціально-економічного розвитку. Вона повинна сприяти процесу переорієнтації виробничого потенціалу країни та подолання технологічного відставання, а також прискорення науково-технічного прогресу як основного чинника подальшого розвитку економіки.

Найбільше проблемою вибору оптимальної моделі соціально-економічного розвитку в Україні, займалися науковці Інституту економічного прогнозування НАН України. Їх вибір зупинився на теорії ендогенного зростання,

головна особливість якої полягає в посиленні власних внутрішніх чинників і механізмів господарського розвитку, які в сукупності здатні забезпечити саморозвиток і самовідтворення цілісних господарських систем.

Щоб стати конкурентною європейською державою, Україна має вибудувати поетапно власну модель соціально-економічного розвитку, оскільки для створення конкуренції розвинутих країнам світу вітчизняній економіці перш за все необхідно швидкими темпами досягти їхнього рівня розвитку. Тому в основу національної моделі покладено принцип формування відносин між економічними суб'єктами на принципах відкритої конкуренції і скорочення питомої ваги етатизму в житті кожного громадянина та надання йому якомога більшого спектра свобод. У табл. 2. представлено особливості побудови національної моделі соціально-економічного розвитку України, а також узагальнено базові складові формування національної моделі соціально-економічного розвитку.

Таблиця 2

Особливості побудови національної моделі соціально-економічного розвитку України

Умови побудови національної моделі соціально-економічного розвитку України	
Активізація та правове забезпечення ринкових інститутів	Розвиток освіти та підвищення престижу наукоємних спеціальностей
Посилення конкурентоспроможності продукції	Посилення ролі профспілок як вагомого посередника між підприємством і робітником
Приватизація в межах правового поля	Скорочення обсягів зовнішніх запозичень
Створення економічних і правових умов для детінізації економіки	Поступовий перехід до європейської оплати праці
Створення сприятливого інвестиційного клімату	Формування стабільного податкового законодавства
Формування достатнього обсягу власних фінансових ресурсів реального сектора економіки	Формування раціональної структури експорту та імпорту Сприяння розвитку імпортозаміщуючих виробництв
Базові складові формування національної моделі соціально-економічного розвитку України	
Продовження проведення соціально-економічних реформ	Активізація громадянської позиції населення
Розширення можливостей внутрішнього ринку	Реалізація ідеї солідарності та справедливості
Підвищення конкурентоспроможності товарів і послуг на зовнішньому та внутрішньому ринках	Створення правових умов для реалізації соціально-економічної стратегії країни
Пріоритетність сфери виробництва над сферою торгівлі	Пріоритет соціально не захищених категорій громадян
Становлення потужного середнього класу	Зниження матеріало- та енергоємності виробництва
Запровадження адресної соціальної допомоги	Підвищення рівня та якості життя населення
Залучення приватних підприємств і громадських організацій до надання соціальних послуг населенню	Зменшення залежності національної економіки від країн-енерговиробників
Активна політика держави щодо підтримки повної зайнятості населення	Пошук і запровадження альтернативних джерел енергії

Варто також зазначити, що наразі державний сектор економіки домінує над приватним [9]. Наприклад, на думку економіста Я. Корнаї, найближчі два десятиліття Україна матиме справу з двоїстою економікою з двома її складовими – державним і приватним сектором. Частка державного сектора почне зменшуватися тільки поступово. Враховуючи це, слід докласти значних зусиль до того, щоб прискорити цей процес і зробити його більш ефективним, проте особливих надій покладати на це не варто. Немає таких «ліків», щоб ураз перетворити державний сектор на сферу діючого підприємництва. Він збереже багато негативних рис. А тому треба створити сприятливі умови для розвитку приватного сектора. Отже, такий розвиток буде поступальним і не надто швидким. Пропорції між приватним і державним секторами будуть поступово змінюватися на користь першого, однак передбачається тривалий період їх співіснування. Тож цей симбіоз з його конфліктами і тертям буде неминучим протягом тривалого строку.

Створення конкуренції не лише в приватному секторі, а й у державному, спровокує, на нашу думку, покращення якості надання державних послуг, а також посилить контроль за витрачанням бюджетних коштів. Крім того, за таких умов державні підприємства створять конкуренції не лише всередині власного сектора, а й зможуть конкурувати з приватними, що, в свою чергу, спровокує покращення якості товарів і послуг.

Отже, в умовах ринкових відносин головна роль держави складається з виявлення і забезпечення суспільних і соціальних потреб населення. Адже надзвичайно важливо не тільки забезпечити суспільним благом населення, але і вчасно спрогнозувати і виявити, ті потреби у суспільному житті, які є найнеобхіднішими на цьому етапі розвитку суспільства і забезпечать у майбутньому високий рівень життя громадян в цілому.

Враховуючи особливості національної економіки, можна визначити основні умови побудови національної моделі соціально-економічного розвитку, яка увібрала все найкраще та результативно діє в країнах із соціально орієнтованою ринковою економікою:

- оптимальний перерозподіл ВВП через бюджет близько 50 %;
- пріоритети виробництва над сферою обігу;
- активна політика держави, щодо підтримки повної зайнятості населення;
- адресна соціальна допомога;
- залучення приватних підприємств та громадських організацій до надання соціальних послуг населенню;
- активізація громадянської позиції населення;
- реалізація ідей соціальної солідарності та справедливості;
- створення правових умов для реалізації соціально-економічної стратегії країни;
- пріоритет соціально не захищених категорій громадян та ін.

Отже, кожна країна, маючи свої уявлення про соціальну справедливість, ментальність і традиції, формує власну соціально-економічну політику, яка притаманна лише їй, а тому скопіювати Україні, якусь із вже існуючих моделей як найкращу неможливо, адже необхідно сформувати власну національну модель соціально-економічного розвитку на довгострокову перспективу, вбираючи із інших найкращий досвід і пристосовувати поетапно до власної економіки.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є поглиблене дослідження умов найефективнішого соціально-економічного розвитку національної економіки за допомогою найсучасніших методів прогнозування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурджалов Ф. О. Типологии социальной политики / Ф. О. Бурджалов // Социально-экономические модели в современном мире и путь России / под ред. К. И. Микульского. – М.: Экономика, 2005. – С. 252–281.
2. Павлов О. В. Перспективи та напрями державного регулювання соціально-економічної сфери в умовах криз [Електронний ресурс] / О. Павлов. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=175.pdf>. – Назва з титул. екрана.

3. Домарадзька Г. С. Прогнозування і макроекономічне планування : навч. посіб. / Г. С. Домарадзька, Т. М. Гладун, Р. В. Фешур. – Львів : Магнолія – 2006, 2007. – 211 с.
4. Steuer N. local Wellbeing: Can we Measure it... Nef / Steuer N., Marcs N. – 2008. – September. – Режим доступу:
<http://www.neweconomics.org/publications/local-well-being-can-we-measure-it>. – Назва з екрана.
5. Павлов О. В. Перспективи та напрями державного регулювання соціально-економічної сфери в умовах криз [Електронний ресурс] / О. В. Павлов. – Режим доступу:
<http://www.dynauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=175.pdf>. – Назва з титулу екрана.
6. Worthington M. Contracting with Federal Government / M. Worthington, L. Goldsman. – 4-th edition. – N. Y. : [s. n], 1998. – 445 p.
7. Економічне прогнозування : навч. посіб. / С. В. Глівенко, М. О. Соколов, О. М. Завгородня Т. П. // Особливості прогнозування соціально-економічного розвитку регіону на сучасному етапі / Теліженко [та ін.]. – Суми : Універ. кн., 2004. – 207 с.
8. Бідність в Україні: методика та практика аналізу / НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. – К. : ПРООН, 2008. – 180 с.
9. Лібанова Е. Перспективи трансформації соціальної сфери України / Е. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. – 2004. – № 1–2. – С. 45–51.

УДК 338.13

ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ РИНКУ

В. В. Майн

Поняття «ринок» є одне з найбільш розповсюджених в економічній теорії та широко вживаних у нашому суспільстві. Це можна пояснити тим, що формування ринкового середовища, яке нині відбувається в Україні прямо чи побічно стосується кожної людини. Виникнення ринку зумовлено об'єктивними умовами, поглиблення суспільного поділу праці, еволюції власності, розвитком товарного виробництва, його законами, відокремленістю товаровиробників, потребами вдосконалення життя суспільства загалом.

Вагомий внесок у вивчення ринку та ринкових відносин зробили відомі вітчизняні та зарубіжні вчені А. Сміт, Д. Рікардо, А. Курно, А. Маршалл, Ф. Котлер, К. Маконелл, С. Брюс, А. Пезенті, Е. Далан, Д. Ліндсей, С. Мочерний, Ю. Осипов, В. Герасимчук, П. Саблук, А. Гальчинський, П. Єщенко та ін. Разом з тим слід зазначити, що, враховуючи відсутність єдиного підходу з боку вчених до тлумачення категорії «ринок», це питання потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Метою статті є вивчення генезису наукових позицій щодо трактування змісту катего-

рії «ринок» у контексті еволюції економічної науки.

Аналіз генезису формування поняття «ринок» доцільно почати з Оксфордського словника, де зазначено, що вперше термін «market» (ринок) був застосований у 1066 р., коли в нього вкладалося поняття права лорда та державних установ організувати зустріч осіб для продажу й купівлі [1]. Перші спроби визначити категорію «ринок» були зроблені ще в стародавніх Єгипті та Ассирії. У Стародавній Греції він носив назву агора (лат. *agora*), а у древніх римлян форум (лат. *forum*) [2].

Вперше на теренах колишнього Радянського Союзу, економічна наука якого визнала, що ринкова економіка існує тільки в капіталістичних країнах, енциклопедичне визначення поняття «ринок» було подано у Малій Радянській енциклопедії, перший том якої був виданий у 1927 р.: «Рынок в житейском обиходе – базар, место продажи покупок товара. В политической экономии – сфера товарного обращения, совокупность частных сделок и отношений по купле и продаже товара. Рынок является исторической категорией, так как отношения ку-